

Europski programi volontiranja za mlade i konstrukcija europskog identiteta

Buconić, Tereza

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:746526>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-21**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Tereza Buconić

**EUROPSKI PROGRAMI VOLONTIRANJA ZA MLADE I
KONSTRUKCIJA EUROPSKOG IDENTITETA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

**EUROPSKI PROGRAMI VOLONTIRANJA ZA MLADE I
KONSTRUKCIJA EUROPSKOG IDENTITETA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Igor Vidačak

Studentica: Tereza Buconić

Zagreb

Veljača, 2020.

ZAHVALA

S veseljem i ponosom ulaska u znanstveno-akademske vode obranom i objavom ovog rada, a uz sve divne uspomene na proteklo razdoblje studiranja zahvaljujem svim mojim dragim osobama, profesorima, obitelji i prijateljima, koji su u njemu ostavili upečatljiv trag. Zahvaljujem stručnjacima koji su nesebično odvojili dio svojeg vremena kako bi mi kroz razgovor dali potrebne informacije za ovaj diplomski rad. Posebno u tom kontekstu zahvaljujem svojem mentoru izv. prof. dr. sc. Igoru Vidačku koji me potaknuo za izlaženje iz uobičajenih okvira i obilazak institucija u potrazi za informacijama, a sve s vizijom da takva iskustva još u studentskom periodu znače jako puno za osobni i profesionalni razvoj.

Izjavljujem da sam diplomski rad Europski programi volontiranja za mlade i konstrukcija europskog identiteta, koji sam predala na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Igoru Vidačku, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Tereza Buconić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
Sadržaj i metodologija rada.....	2
2. INSTITUCIONALNI OKVIR I ODGOVORNOSTI U POLITIKAMA ZA MLADE	4
2.1. Politike za mlade u EU i otvorena metoda koordinacije.....	4
2.2. Ostali akteri u oblikovanju i provedbi politika za mlade na europskoj razini	5
2.3. Politika za mlade na nacionalnoj razini	6
3. STRATEGIJA ZA MLADE NA RAZINI EUROPSKE UNIJE	7
3.1. Strategija za mlade 2019-2027.....	8
3.2. Proces donošenja Strategije i programa za mlade.....	9
4. EUROPSKA MOBILNOST ZA MLADE U SVRHU VOLONTIRANJA	10
4.1. Koncept volontiranja.....	10
4.2. Statistički pokazatelji o volontiranju unutar Europske unije	11
5. EUROPSKE PROGRAMSKE AKTIVNOSTI I PROGRAMI	
VOLONTIRANJA ZA MLADE	12
5.1. Europska volonterska služba (EVS)	12
5.2. Rezultati EVS-a.....	14
5.3. Europske snage solidarnosti (ESS)	15
6. EUROPSKI IDENTITET, KLJUČNE ZNAČAJKE I ŠKOLE MIŠLJENJA	17
6.1. Koncept identiteta	17
6.2. Pregled začetaka vizije europskog identiteta	17
6.3. Dimenzije ekspresije europskog identiteta	18
7. ISTRAŽIVANJE: ISKUSTVA EKSPERATA U PROVEDBI EUROPSKIH	
PROGRAMA VOLONTIRANJA I IDENTITETU MLADIH EUROPLJANA	19
7.1. Uloga u provedbi programa volontiranja i suradnja s drugim tijelima	20
7.2. Participativnost i provedba programa kroz ostvarivanje ciljeva Strategije za mlade	22
7.3. Vidljivost i interes za programe volontiranja te zahtjevnost koordinacije.....	24
7.4. Zahtjevnost koordinacije programima volontiranja za mlade i najveći izazovi	26
7.5. Europski programi volontiranja kao instrument koji vodi jačanju europskog identiteta	27
8. ODREDNICE EUROPSKIH PROGRAMA VOLONTIRANJA KOJE	
PRIDONOSE IZGRADNJI EUROPSKOG IDENTITETA I SOLIDARNOSTI	28
9. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	32
SAŽETAK	39

1. UVOD

Europska unija kao značajna političko-ekonomska zajednica nadnacionalne razine svojim sveobuhvatnim djelovanjem utječe na sve više područja života. Politika za mlade i brojni socijalni programi i podrška razvoju volonterstva nisu u isključivoj nadležnosti Europske unije, već su jedna od njezinih koordinirajućih djelatnosti. Ipak, vidljiv je trend sve većih izdvajanja sredstava iz EU proračuna u ove svrhe kreiranjem specifičnih politika za mlade. Znajući da su javne politike „sve ono što vlada odabire da će učiniti ili da neće učiniti” (Dye, 1972: 2) i pritom misleći, u ovom slučaju na Europsku komisiju, zamjetan je vrlo snažan interes ove institucije za pokretanjem novih europskih inicijativa za mlade, temeljem mandata koje joj za djelovanje na ovom području daju države članice. Svi ti planovi i programi razrađeni su u Strategiji EU za mlade, koju Europska komisija objavljuje na višegodišnjoj razini, a nedavno je usvojena ona za razdoblje do 2027.godine (Data.consilium.europa.eu, 2018). Strategija koja razrađuje niz djelovanja prema mladima i programa za mlade, obuhvaća i volonterske programske aktivnosti i programe volontiranja za mlade Europljane. Također, volonterske programske aktivnosti i programi detaljno su uređeni Uredbama kojima stupaju na snagu.

Volontiranje se na različite načine definira u raznim državama članicama EU, u ovisnosti o tradiciji, pravnom i društveno-ekonomskom kontekstu svake zemlje. Zajedničko većini pristupa definiciji volontiranja je da je riječ o dobrovoljnom angažmanu za dobrobit druge osobe ili za zajedničku dobrobit, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade. U brojnim dokumentima EU se o volontiranju govori kao fenomenu koji osnažuje „ljudski i socijalni kapital, ali i potiče lakšu integraciju na tržište rada te unaprjeđuje socijalnu koheziju“ (Ec.europa.eu (2011:2). Uz doprinos zajednici, volontiranje na različite načine neosporno doprinosi životu onoga tko volontira. Europska unija sve više naglašava da se temelji na solidarnosti, "među građanima, prekograničnoj solidarnosti, među državama članicama i solidarnosti koja karakterizira njezino unutarnje i vanjsko djelovanje" (Europa.eu, 2016: 1). Temeljna pretpostavka ovog diplomskog rada je da vrijeme provedeno izvan matične države, a na području Europske unije, za vrijeme sudjelovanja u nekom od europskih programa volontiranja za mlade, potiče pozitivan stav o Europskoj uniji, učvršćuje europski identitet te jača europsku, transnacionalnu solidarnost. Ipak, rad ne pretpostavlja uzročno-posljedične veze između europskih programa volontiranja koji

promiču solidarnost i europskog identiteta, već pokazuje sličnosti koncepata koji se u njima javljaju te donosi pregled mehanizama kojima se uspostavljaju. U prilog tome ide i poruka predsjednik Europske komisije, Jean-Claude Junckera, koji tvrdeći 14. rujna 2016. godine da je "solidarnost ljepilo koje drži Uniju na okupu" jasno naznačuje prethodno navedeno (Europa.eu, 2016: 2).

Europski identitet tema je koja je zanimala i još uvijek zanima velik broj znanstvenika, ali i strukture Europske unije. EU još od 1995. provodi opsežna istraživanja o europskom identitetu, a kao kruna istog je proglašenje 2013. europskom godinom građana. Istraživanja na ovom području nazivaju dugotrajnim i nedovršenim poslom (Ec.europa.eu, 2012). Pod europskim identitetom u svome radu podrazumijevam kolektivni osjećaj pripadnosti Europskoj uniji. Koncept je to koji u obzir uzima veliki broj faktora, a ponajviše identificiranja s Unijom na razini svakodnevnog života i zajedničkim aktivnostima.

O europskom volontiranju, a pogotovo o novijem programu Europske snage solidarnosti, ne postoji značajno velik broj jedinica literature, niti se radi o području koje je u dovoljnoj mjeri istraženo. Također, ne postoji sustavan rad koji tematizira politiku za mlade i volonterstvo u EU, a daje i pregled nadležnih tijela koji sudjeluju u tom kompleksnom procesu koordiniranja, kao i mišljenja eksperata koji se tim poslom bave. Nadalje, dio autora bavio se poveznicom između europskog identiteta i nekih oblika europske mobilnosti, poput obrazovanja u inozemstvu putem Erasmus programa, no nije u poveznici niti kontekst stavljao europski identitet i europske programe volontiranja. Stoga je namjera ovog rada donijeti znanstveni i višestruko praktični doprinos ovoj zanimljivoj temi koja se mladih tiče na više razina, s nadom da će biti sve više onih koji će tu važnost shvaćati u svojem svakodnevnom životu.

Sadržaj i metodologija rada

Rad će nastojati dati odgovor na sljedeće istraživačko pitanje: Koje su to odrednice europskih programa volontiranja za mlade koje pridonose izgradnji europskog identiteta i europske solidarnosti? Osim analize brojnih sekundarnih izvora – ponajprije službenih dokumenata donesenih od strane institucija Europske unije, korišteno je i kvalitativno prikupljanje primarnih

podataka metodom polustrukturiranih intervjua obavljenih s hrvatskim ekspertima usmenim putem, snimanim i potom transkribiranim te kodiranim i strukturiranim za potrebe ovog rada sukladno akademskim normama (Huberman, 1990). S obzirom da dosadašnji radovi o programima mobilnosti nisu odgovarajuće razmatrali institucionalni okvir unutar kojeg se provode europske programske aktivnosti i programi volontiranja, prijeko je potrebno dati odgovarajuću analizu institucionalnih uloga i odgovornosti u cijelom procesu, kao i službenih dokumenata posvećenih volontiranju, odnosno europskim volonterskim programima.

Za početak će biti tematiziran institucionalni okvir u kojem se donose javne politike koje potiču volontiranje mladih na europskoj i nacionalnoj razini. Potom će se osvrnuti na sadržaj i proces donošenja osmogodišnje Strategije za mlade, koji je od ključnog značaja za europske politike kojima se žele adresirati ključni izazovi s kojima se suočavaju mladi u EU. Također će biti riječi o europskoj mobilnosti općenito, kao i financijskim programima iz kojih se podupiru europski programi volontiranja. Pritom će se obuhvatiti program Mladi na djelu (*Youth in Action*) koji je bio na snazi do 2013., kao i aktualni program Erasmus+ te ključni aktualni europski program volontiranja pod nazivom Europske snage solidarnosti. Dotaknut će se i načela, strukture programa i promjena koje su donesene s obzirom na prethodnu programsku aktivnost volontiranja, Europsku volontersku službu. Nadalje, osvrnut će se na koncept i samu definiciju volontiranja, a potom i na statističke pokazatelje o volontiranju unutar EU.

Nadalje, za potrebe cjelovitog pristupa analizi primarne teme ovog diplomskog rada, dat će sažeti uvod u sam koncept identiteta, njegovu definiciju, značajke i ključne odrednice koje obuhvaća, što će biti značajno za usporedbu u kontekstu odrednica koje programi volontiranja obuhvaćaju. Zatim će se posebno fokusirati na koncept europskog identiteta i odrednice njegove ekspresije. Konačno, kao moj istraživački doprinos ovoj temi slijedi pregled nalaza obavljenog vlastitog istraživanja u sklopu ovog rada. Bit će prezentirani rezultati intervjua s ekspertima u području europskih politika za mlade u kojima će se tematizirati programi volontiranja, europski identitet i njihov odnos, a obavljeni su s hrvatskim stručnjacima koji se nalaze na institucionalno formulacijskoj, implementacijskoj i provedbenoj strani europskih i nacionalnih javnih politika za mlade i razvoj volonterstva te aktivnog građanstva. Uslijedit će sinteza napisanog kroz jasan odgovor na istraživačko pitanje, zaključna razmišljanja i popis korištene literature.

2. INSTITUCIONALNI OKVIR I ODGOVORNOSTI U POLITIKAMA ZA MLADE

2.1. Politike za mlade u EU i otvorena metoda koordinacije

Uloga politike za mlade općenito, pa tako i one europske, viđena je kao "društvena integracija mladih za preuzimanje društvenih uloga, ali uz stvaranje slobodnih preferencija, izbora kreativnih pristupa i osnaživanje aktivne uloge mladih" (Bužinkić, Buković: 2009, 12). Politike za mlade na razini Europske unije nisu definirane niti uspostavljene zajedničkom europskom pravnom stečevinom. Ipak, začetci djelovanja politika za mlade mogu se pronaći već u Maastrichtskom ugovoru, 1993., članku 149., stavku 2., koji naglašava da Europska unija ima zadaću potaknuti razvoj mobilnosti mladih (Eur-lex.europa.eu, 1992). Stoga je 2001. godine, nakon pripreme programa i strukture djelovanja, objavljen *White paper* s naslovom "New Impetus for European Youth", kao temeljni dokument za razvoj političke suradnje na području mladih osoba. Politike za mlade su prostor u kojem Unija nema isključive nadležnosti, ali mandat za djelovanje po tim pitanjima joj daju države članice. Stoga je spomenute politike, pa i programe koji se nalaze u njima, a za ovaj rad osobito važne europske volonterske programe, moguće shvatiti tek u širem kontekstu otvorene metode koordinacije (u daljnjem tekstu: OMK).

Putem OMK-a Europska unija "pomaže u izgradnji konsenzusa o najboljim rješenjima i njihovoj praktičnoj primjeni" (Min-kulture.hr, 2019:1) među državama članicama, njihovim odrednicama socijalne politike, ali i svojim programskim inicijativama. Radi se o konceptu koji je prvi put predstavljen Lisabonskim sastankom (2000.), kada se počela shvaćati važnost zajedničkog djelovanja država članica i Unije, kao i programa koji potiču aktivno građanstvo. OMK je u tom kontekstu viđena kao "novi i fleksibilan instrument koji će unijeti više demokratičnosti u proces donošenja odluka" (Borras, Jacobsson: 187, 2004), a na snagu je stupila 2002. godine, kao jedan od oblika *soft law-a*. Sastoji se od preporuka i strategija kreiranih od strane Europske komisije, koja potom putem svojih predstavništava u državama članicama nadzire u kojoj mjeri se iste uvažavaju i provode. U tu svrhu ministarstva nadležna za mlade država članica podnose godišnje izvještaje Europskoj komisiji (Bužinkić, Buković, 2009).

OMK na području mladih višestruko je specifična, prije svega jer programi koji se mogu njome razvijati ne mogu biti kvantitativno praćeni. Jedinice politike su isključivo pojedinci, mlade osobe (Rahja, Sell, 2006). Dio OMK-a, od velike važnosti za politike za mlade na europskoj razini, su strukturirani dijalozi, po novoj Strategiji preimenovani u Dijalog EU-a s mladima (Europska komisija, 2018) putem kojih organizacije civilnog društva na području interesa mladih na institucionalno uređen način mogu biti u kontaktu s europskim donositeljima odluka, te svojim prijedlozima utjecati na kreiranje politika. Kao koordinirajući dio Europske komisije za OMK i politike za mlade javlja se Opća uprava za obrazovanje i kulturu (DGEAC) koja ima i Odjel za mlade. Ova uprava priprema sve važne dokumente kojima Europska unija istupa na van, a to su prije svega strategije za mlade, u kojima su sadržani svi ciljevi i programi djelovanja. Opća uprava ima svoje izvršno tijelo, Izvršnu agenciju za obrazovanje, audiovizualni sektor i kulturu, koja u potpunosti vodi, nadzire i administrativno uređuje Strategiju za mlade. Agencija ima svoje tzv. lokalne ogranke, točnije, nacionalne agencije za administriranje strateških programa za mlade.

2.2. Ostali akteri u oblikovanju i provedbi politika za mlade na europskoj razini

Važan akter, kada se govori o europskoj razini politika za mlade zasigurno je i Vijeće Europe. Iako se ne radi o tijelu Europske unije, već organizaciji koja broji 47 država članica, od iznimne je važnosti spomenuti ga u ovom kontekstu jer politiku za mlade vidi kao jedan od svojih strateških područja. Primarno se zalaže za ljudska prava i razvoj civilnog društva te ih definira kao svoj cilj djelovanja. Izvršno tijelo Vijeća Europe je Tajništvo, koje ima svoje tijelo pod imenom Uprava za mlade i sport koje je zaduženo za politiku za mlade. Pri Upravi se nalazi Savjet za mlade koji ravnopravno sudjeluje u radu i odlučivanju, a njegovi su članovi predstavnici međunarodnih organizacija mladih i sveukupno ih je 30 (Bužinkić, Buković, 2009). U strukturi postoji i Zajedničko vijeće, u kojem se nalaze predstavnici Ministarstava mladih svih država u sklopu Vijeća Europe, a potom zajednički svi surađuju i u Europskom odboru za mlade. Tijela Vijeća su i Europski centri mladih i Europska fondacija za mlade.

Iznimno važan akter kojeg dalje vrijedi spomenuti je Europski forum mladih, osnovan 1996. godine kao paneuropska krovna organizacija mladih. U njegovu strukturu uključen je niz

nacionalnih organizacija mladih iz cijele Europe koje na taj način predstavljaju interese mladih Europljana iz svoje države, koji u zajedništvu s drugima kreiraju zajedničke europske ciljeve za mlade. Struktura Foruma je dvojaka, sastoji se od dvaju vijeća. Prvi je nacionalan i predstavlja isključivo potrebe i interese mladih na razini država članica, a drugi je međunarodan i predstavlja njihove težnje u odnosu s drugim državama članicama u okviru Europske unije. Forum je aktivan akter u kreiranju zagovaračkih dokumenata, ekspertiza i izvještaja o mladima, kao i službena partnerska organizacija s Europskom unijom i Vijećem Europe u politikama za mlade. U zajedništvo s EU i Vijećem Europe Forum sudjeluje u kreiranju niza prijedloga, ali i događaja, od kojih je najznačajniji i vrlo dobar primjer suradnje onaj pod nazivom *European Youth Event*. S druge pak strane, osobito važna suradnja između EU, točnije Europske komisije i Vijeća Europe, na ovom području, odvija se putem partnerskog programa *Youth Partnership* na razini dvogodišnjih planskih ugovora (Bužinkić, Buković, 2009).

2.3. Politika za mlade na nacionalnoj razini

Institucionalni, strateški i pravni okvir za razvoj politika za mlade razlikuje se među državama članicama EU. Ključni dokument koji na nacionalnoj razini u Hrvatskoj teži obuhvatiti planove i viziju javnih politika za mlade je Nacionalna strategija za mlade. Usvaja ju Vlada Republike Hrvatske na višegodišnjoj razini. Proces donošenja strategija i aktiviranja na ovom području počeo je 2001. godine. U izradu Strategije uključen je niz organizacija i udruga mladih, koje svojim konkretnim prijedlozima daju okvir cjelokupnom dokumentu. Također se daje mogućnost uključivanja šire javnosti, svih mladih koji nisu uključeni u djelovanje organizacija i udruga. Time je vidljivo kako se slijedi europska praksa kreiranja strategija. Kao međusektorsko tijelo djeluje Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske koji prati primjenu Nacionalne strategije, kao i implementaciju iste na razini svih ministarstava. Savjet "ima zadatak uravnotežiti horizontalnu komunikaciju između svih aktera" (Bužinkić, Buković, 2009: 31). Prema Zakonu o savjetima mladih u Hrvatskoj na lokalnim razinama, točnije županijskim, postoji obveza osnivanja savjetodavnog tijela mladih kao i savjeta za mlade. Također se predviđa i preporuča postojanje predstavničkog tijela mladih i ureda za mlade, na toj, lokalnoj razini.

S institucionalne strane značajni su Saborski odbor za obitelj, mlade i sport, kao i ministarstvo koje je koordinacijsko tijelo sveobuhvatne politike za mlade, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Od interesnih grupa koje se ističu svojim zagovaračkim utjecajem u području politika za mlade svakako se nalazi Mreža mladih Hrvatske, nacionalna obuhvatna organizacija mladih, koja je osnovana 2002.godine. Mreža mladih Hrvatske dio je Europskog foruma mladih. Konačno, kao institucija koja povezuje i kontrolira povezanost nacionalne strategije za mlade i nastojanja na tom području, s onim europskim, javlja se, u Hrvatskoj, Nacionalna agencija za mobilnost i programe Europske unije (Bužinkić, Buković, 2009). Agencija teži europeizirati sva *policy* nastojanja na području mladih.

3. STRATEGIJA ZA MLADE NA RAZINI EUROPSKE UNIJE

Temelj za suradnju u koordinirajućim politikama Europske unije strategije su koje se donose na višegodišnjim razinama. One su ključni okvir provedbe politika za mlade na razini Europske unije i daju ciljeve, misiju i viziju koja se nastoji ostvariti. Za politiku za mlade od presudne važnosti je Strategija za mlade, a najnovija je 26. studenoga 2018. godine donesena za period od 2019. do 2027. Strategije se uobičajeno donose na period od 8 godina, čemu je dokaz i prošla, koja je bila na snazi za razdoblje od 2010. do 2018. godine. Tri ključna područja koja su adresirana ovaj put su uključivanje, povezivanje i osnaživanje (Ec,europa.eu, 2019a), dok su to kod strategije za proteklo razdoblje bile mogućnosti na tržištu rada i u obrazovanju te poticaji za aktivno sudjelovanje u društvu (Publications.europa.eu, 2010). Bitno je istaknuti da je ovakav oblik djelovanja u politikama za mlade, a na razini Europske unije, poznat još od 2002. godine, kada je donesen prvi i temeljni dokument o djelovanju ovog područja, za razdoblje do 2009. godine. 2005. okvir za djelovanje djelomično je transformiran te su njegove fokusne točke bile: aktivno građanstvo, socijalna integracija i uključivanje dimenzije mladih u druge javne politike.

Donošenje Strategije stupnjevito je proces, koji se odvija u suradnji i partnerstvu, a nužno obuhvaća i savjetovanje sa zainteresiranim i uključenim građanstvom, kao i ekspertima. Tradicionalno podrazumijeva prijedlog strategije od strane Komisije, koji se usuglašava i izglasava s Parlamentom i Vijećem. U razvoju strategija svaka sljedeća godina donosila je nešto novo, a uglavnom se radilo o ispunjavanju ciljeva zadanih 2001. Stoga su 2003., od strane Vijeća

usvojeni zajednički pokazatelji politika za mlade, koji su onda harmonizirani u svim državama članicama, a 2004. je pokrenut portal za mlade (*Youth portal*), koji je bio najbliži put do svih zainteresiranih mladih, gdje god se nalazili. Cjelokupan prijedeni put razvoja politike za mlade, potaknuo je neke autore da zaključe kako je ova sektorska politika odavno prešla granice jednostavnije koordinacije putem otvorene metode koordinacije i da se radi hibridnoj institucionalnoj strukturi (Haar, Copeland, 2015).

3.1. Strategija za mlade 2019-2027

Naglasci koji su stavljeni u politike za mlade u novoj Strategiji su već spomenuto uključivanje, povezivanje i osnaživanje, kao i jednakost i nediskriminacija, sudjelovanje te dualni pristup, to jest, uključivanje politika za mlade u sve sfere javnih politika (Eur-lex.europa.eu, 2018a). Kada se ovi naglasci analiziraju detaljnije, označavaju niz konkretnih koraka. Primjerice, Strategija predviđa poboljšanje međusektorske suradnje među različitim javnim politikama, što je bila ideja vodilja i svake prijašnje strategije, no, ovaj put se to konkretno provodi putem koordinatora EU politika za mlade na europskoj razini, koji bi na taj način dao perspektivu mladih u krojenju politika i izravnom uključivanju u takve aktivnosti. Nadalje, Strategija predviđa početi sustavno pratiti EU novčana izdvajanja za mlade, s obzirom da trenutno, zbog različitih aktivnosti, ali i različitih nadležnosti, ne postoje jasni broježani pokazatelji. Namjera je lansirati novi EU dijalog s mladima, koji bi bio sveobuhvatniji i uključivao bi rad na mogućnostima onih mladih koji se nalaze u težim položajima, poput nezaposlenosti ili invalidnosti. Jedna od dodatnih namjera je i implementacija agende mladih za zapošljavanje, koja bi naglašavala važnost neformalnog učenja, pri čemu ponovno dolazimo do volontiranja, kojeg se u ovom smislu vidi kao područje koje je najprosperitetnije, a želi se i jasnije povezati javne politike za mlade s konkretnim programima, prije svega spominjući Erasmus+ u sklopu kojeg su Europske snage solidarnosti bile na samim začetcima (Ec.europa.eu, 2019b). U procesu donošenja Strategije sudjelovalo je više od 50 tisuća mladih iz cijele Europske unije, u 6. ciklusu strukturiranih dijaloga s mladima, a koji su kroz taj dijalog iznijeli ukupno 11 točaka oko kojih zahtjevaju najveći fokus (Eur-lex.europa.eu, 2018a).

U tekstu strategije države članice se višestruko poziva da aktivno sudjeluju u ostvarenju Strategije te na korištenje konkretnih instrumenata i *evidence-based* kreiranje politika za mlade, dakle ono koje će u obzir uzimati konkretne podatke s terena, želje i potrebe mladih ljudi. Traži se uzajamno učenje i participativnost. Tvrdi se da strategija promovira efikasno korištenje EU programa i fondova, od kojih je jedan i Europske snage solidarnosti. Na državama članicama je iskoristiti dostupne poticaje te ih uklopiti u već postojeće nacionalno financiranje (Eur-lex.europa.eu, 2018a).

3.2. Proces donošenja Strategije i programa za mlade

Proces donošenja Strategije za mlade, kao i pojedinih programa, odvija se tako da Komisija upućuje prijedloge i nacрте budućih zakonodavnih dokumenata u nacionalna ministarstva koja u svojem djelokrugu imaju politike za mlade. Ministarstva se, već na toj razini, savjetuju i razgovaraju s nacionalnim savjetima mladih ili nekim drugim oblicima organizacija mladih, ovisno od države do države.

Potom, na mrežnim EU stranicama omogućuje se pristup *online* savjetovanju, gdje tisuće mladih Europljana mogu izraziti svoje mišljenje i podnijeti prijedloge, pod jednakim uvjetima i s jednakom vrijednošću gdje god se nalazili. Slijedi sistematiziranje prijedloga, a prilika za daljnu raspravu i dijalog s mladima o istima dolazi pri Europskom tjednu mladih, koji se svake godine održava na početku svibnja. Aktivnosti postoje u svim državama članicama, kao i u Bruxellesu i Strasbourgu, gdje se niz mladih okuplja u Parlamentu i raspravlja o temama važnim za njihov život. Konačno, odvijaju se konzultacije stručnjaka iz Komisije s ekspertima iz različitih nacionalnih sektora te iz agencija koje na nacionalnoj razini koordiniraju programe. U Hrvatskoj to je Agencija za mobilnost i programe EU (Ec.europa.eu, 2009). Nakon ovako prijedđenog puta, temeljna ideja je da su nacionalne države spremne potom donijeti nacionalne akcijske planove politika za mlade, koje će onda postati još jasnije vodilje za postupanje u nacionalnim zakonodavstvima (Ec.europa.eu, 2019b). Kada je Komisija provela svoj dio savjetovanja, šalje ga na razmatranje, a potom i glasovanje u Parlament i Vijeće, te tek tada postaje službeni dokument Europske unije.

4. EUROPSKA MOBILNOST ZA MLADE U SVRHU VOLONTIRANJA

Prema zaključku Europskog vijeća (2008) definicija europske mobilnosti za mlade vidljiva je u "promoviranju osjećaja pripadnosti Europi, poticanju društvene integracije i osiguravanju kompetitivne europske ekonomije" (Mobilnost.hr, 2015:12). Govoreći o europskoj mobilnosti za mlade, koja se uvelike predviđa Strategijama za mlade, kao i akcijskim programima i preporukama državama članicama, koje nailaze na najbolji odaziv, najčešće se podrazumijeva mobilnost u svrhu obrazovanja. Brojna su istraživanja koja su poduzeta upravo na tom području (npr. Tran, 2016; Maiworm, Over, 2014). U njima je mobilnost unutar država članica Europske unije, u svrhu obrazovanja, promatrana kao način plodonosne interakcije između pripadnika različitih kultura i tradicija, ali sa zajedničkim interesima, programom koji ih je doveo na isto odredište i svime na što kao mladi Europljani imaju pravo. Tran (2016) mobilnost promatra kao proces "postajanja" osoba kakve žele biti, i to ne samo u akademskom smislu, već i osobnom i društvenom, a zaključke donosi na temelju svojeg četverogodišnjeg istraživanja. Ipak, mobilnost ne podrazumijeva samo programe obrazovanja, već i volontiranja, od kojih je EVS dio Erasmus+ programa, te ESS kao zasebni programi. Mladi u akciji i Erasmus + su programi pod čijom se strukturom razvijala Europska volonterska služba, kroz niz godina, od svog osnutka, 1996. godine. S druge strane, Europske snage solidarnosti su odmah pri svojem osnutku dobile vlastiti financijski okvir, a vrlo brzo i status pojedinačnog programa.

4.1. Koncept volontiranja

Volontiranje se definira kao "posvećivanja vlastitog vremena nekom određenom razlogu, koji je u najvećoj mjeri neplaćen i provodi se izvan matične države" (Moore McBride, Daftary, 2005: 3) te kao "svaku aktivnost koja uključuje ulaganje vremena, besplatno, rad čiji je cilj dobrobit nekoga, bilo pojedinca ili grupe ili kao doprinos životnoj zajednici" (NVC Velike Britanije u: Begović, 2001:4). Također, prepoznaje se kao "aktivnost ili usluga (...) koja dovodi do poboljšanja kvalitete života, izgradnje socijalnog kapitala, osobnog razvoja, do aktivnog uključivanja osoba u društvena zbivanja te do razvoja humanijega i ravnopravnijega demokratskog društva" (Zakon.hr, 2013: 22/13; čl.2). U Uredbi o pravnom okviru ESS-a

volontiranje je tumačeno kao "bogato iskustvo u formalnom i neformalnom kontekstu učenja u kojem se osnažuje osobni, društveno-obrazovni i profesionalni razvoj mladih, kao i njihova zapošljivost i aktivno građanstvo" (Europska unija, 2018: 8), a u recentnom Vodiču za ESS kao aktivnost solidarnosti neplaćenog rada koja je najvažniji mehanizam promocije solidarnosti (Ec.europa.eu, 2019d).

Prema brojnim klasifikacijama, tako definirano volontiranje dalje se može dijeliti u specifične kategorije. Može se govoriti o formalnom i neformalnom volontiranju (Angermann, Sittermann, 2010) kao i o podjeli s obzirom na područje volonterskog rada, dobi volontera te vremenu predviđenom za obavljanje volonterskih aktivnosti i načinu na koji se aktivnosti organiziraju (Begović, 2000).

Europske volonterske programe može se, po klasifikaciji, uvrstiti pod širi nazivnik, a to su međunarodni volonterski programi, koji su poznati pod imenom *transnational voluntary projects*. U najveći fokus europske socijalne politike dotad, volontiranje je došlo pri definiranju zajedničkih fokusirajućih ciljeva između Komisije i država članica, i to prije svega onih za razdoblje 2010.-2018. (Europska komisija, 2017), a potom su nastavljeni novom aktualnom strategijom, uz cilj "promoviranja i uklanjanja barijera volontiranju, promoviranje i podrška međunarodnog volontiranja" (Eur-lex.europa.eu, 2017: 23).

4.2. Statistički pokazatelji o volontiranju unutar Europske unije

Prema dostupnim podacima Eurobarometra, države unutar Unije koje prednjače s postotkom volontera u ukupnoj populaciji su Austrija i Nizozemska. Prema tim brojkama, u Austriji čak 60% ukupne populacije volontira, a u Nizozemskoj je to 55%. Prema tim podacima, na samom dnu ljestvice je Litva, s 11% (Angermann, Sittermann, 2010). Prema ukupnim podacima za područje cijele Europske unije radi se o 92 do 94 milijuna Europljana uključenih u volonterske aktivnosti, ili u postotku 22 do 23 % državljana članica Unije starijih od 15 godina (EACEA, 2019). Za volontiranje na konceptualnoj razini od velike je važnosti i činjenica da na nacionalnim razinama postoji zakon o volonterstvu, registar volonterskih organizacija, njihova obveza prijavljivanja svoje djelatnosti (i ostvarivanje niza pogodnosti) kao i sustavno praćenje i

poticanje volontiranja općenito. Hrvatska ima svoj zakon o volonterstvu za čiju je provedbu nadležno resorno ministarstvo, današnjeg naziva Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (Zakon.hr, 2013).

5. EUROPSKE PROGRAMSKE AKTIVNOSTI I PROGRAMI VOLONTIRANJA ZA MLADE

Programska aktivnost koja adresira volontiranje u sklopu Erasmus+ programa, a prethodno programa Mladi u akciji, Europska je volonterska služba (EVS), a volonterski program Europske unije Europske snage solidarnosti (ESS). Vrijedi istaknuti kako je osnivanjem ESS-a kao u potpunosti samostalnog programa volontiranja za mlade Europljane, EVS prestala egzistirati, a u aktualnom programskom razdoblju još postoji jedino kroz projekte koji još uvijek djeluju. Stoga će u ovom dijelu rada biti dan pregled osnovnih načela i rezultata EVS-a, ali pozornost usmjeriti na ESS, koji je trenutno na snazi. Što se financijskih omotnica programa tiče predviđeni iznos financiranja bio je 885 000 000 eura (Eur-lex.europa.eu, 2006). Erasmus+ program ima ukupni budžet od 14.7 milijardi eura, a ukupne prilike za mobilnost ima više od 4 milijuna ljudi, od čega je polovica mobilnosti u svrhu obrazovanja, a programima volontiranja obuhvaćeno je 500 000 mladih Europljana. Financijska omotnica programa ESS, previđena Uredbom kojom program stupa na snagu, je 375 600 000 eura za razdoblje od 1. siječnja 2018., do 31. prosinca 2020. (Eur-lex.europa.eu, 2018b). Trenutno se pregovara ona za sljedeće programsko razdoblje, koje počinje 2021.

5.1. Europska volonterska služba (EVS)

EVS je zasnovana od strane Europske komisije 1996. godine, a pokrenuta 1998. kao program. Ipak, Europska volonterska služba već je u sljedećem programskom razdoblju izgubila taj status i u novoj programskoj inicijativi ušla u program Mladi u akciji, a tako i ostala u sklopu različitih programa tijekom godina. EVS je omogućila, po prvi put na europskoj razini, velikom broju mladih osoba iz svih država članica Europske unije, volontiranje izvan matične države, u periodu od dominantno 2 do 12 mjeseci. EVS je adresirao osobe u dobi od 17 do 30 godina, a 2016.

program je proslavio 20 godina djelovanja, pri čemu su objavljeni generalni rezultati programa koji navode da je kroz godine u njemu sudjelovalo ukupno 100 000 mladih Europljana (Europska komisija, 2016b).

EVS pokrenuta je, kao što je već istaknuto, koncem 20. stoljeća, u periodu kada su se naglasci djelovanja Europske unije sve više počeli širiti i obuhvaćati socijalnu politiku i politiku za mlade. EVS je prvotno predstavljena kao pilot program za period 1996/1997, zatim je uključena u *Community Action Program* za razdoblje sljedeće 3 godine, a onda 2000. postala dijelom Programa za mlade, u kojem je stekla najveću vidljivost (Publications.europa.eu, 2017). Nadalje, kroz program *Youth in Action*, u sklopu kojeg je EVS bila na snazi od 2007. do 2013. godine, došlo je do organizacijskih izmjena i poboljšanja, kada su u državama članicama ustrojene nacionalne agencije koje su na terenu djelovale za efikasniju provedbu programa prilagođenih svakom teritoriju zasebno. Nadalje, to je značajno razdoblje upravo za EVS kakvu poznajemo, onu u kojoj je odrađivanje volonterskih sati moguće isključivo izvan matične države, a u nekoj od država članica Unije. Također, koncept volontiranja je proširen s pojedinca na moguću prijavu grupe volontera i dobna granica je povećana s 25 na 30 godina.

Od 2014. EVS postaje jedna od ključnih dijelova Erasmus + programa u kojem ima zapaženiju ulogu i nalazi se pod ključnom točkom programa kojoj je cilj učenje kroz mobilnost pojedinaca kao i jačanje kapaciteta mladih osoba. Od tog trenutka uključuje, osim mogućnosti volontiranja, i stažiranje i radno osposobljavanje (Publications.europa.eu, 2017). Još jedna od značajnih promjena dolaskom EVS-a pod okrilje Erasmus + projekta je tzv. koncept "Large-scale European Voluntary Service Events" putem kojih je dan naglasak prije svega međunarodnim projektima u kojima može sudjelovati 30 i više mladih EVS volontera. Naglasak se stavio i na kvalitetu programa u koje se volonteri uključuju, na način da tijela koja su se u tu svrhu osnovala u državama članicama, kao i one partnerske volonterske organizacije koje su dobile ulogu koordinirajućih tijela (poput volonterskih centara) daju svoj značajan doprinos u kreiranju akcija. Tako primjerice s obzirom na znanje o društvenom, socijalnom i materijalnom stanju u sredini u kojoj se nalaze, upravo ovakve organizacije daju prijedloge kakve programe Komisija može podržati.

Glavni način funkcioniranja EVS-a su projekti koji se odobravaju preko nacionalnih EVS koordinirajućih nacionalnih agencija. Bitno je napomenuti kako u državama, sve institucije koje surađuju na način da primaju mlade volontere na rad kod sebe, trebaju imati valjane EVS akreditacije koje označavaju da je u njihovim ustanovama provedena kontrola uvjeta kao i spremnosti za sudjelovanje u ovom europskom projektu te da su zadovoljili po svim kriterijima. Kao institucije koje sudjeluju mogu se prijaviti neprofitne organizacije, organizacije društvenog poduzetništva, javna tijela na lokalnoj razini ili organizirane skupine većeg broja mladih ljudi (Publications.europa.eu, 2017). EVS projekt stoga treba imati najmanje jednu organizaciju koja šalje svoje volontere na volonterski rad, jednu organizaciju koja ih prima kod sebe te eventualno koordinirajuću organizaciju, koja može biti EVS nacionalna agencija.

5.2. Rezultati EVS-a

Značajni su rezultati koje je EVS donijela i efekte koje je proizvela (Europa.eu, 2016), a koji su izneseni u pregledu 20 godina djelovanja programa, a prikupljeni redovito, na godišnjoj bazi monitoringom i ispitivanjem sudionika anketnim upitnicima putem REY-a (*Research Youth mreže*). Ističu se: poboljšanje jezičnih vještina, interkulturalnih kompetencija, obogaćivanje lokalnih zajednica, realizacija osobnih ideja, identificiranje budućih mogućnosti, bolje mogućnosti i sposobnosti u timskom radu, što tvrdi 85% sudionika, kao i većem prepoznavanju potreba i profila mladih ljudi u lokalnoj zajednici. 93% mladih Europljana tvrdi da je nakon EVS-a bilo spremnije i samopouzdanije u novim putovanjima, po svojoj matičnoj državi ili izvan nje. Od najvećeg značaja za ovaj rad su podatci koji tvrde da su ovi europski volonteri postali zainteresiraniji za europska pitanja, što tvrdi njih 56%, a 85% se izjasnilo svjesnijima o zajedničkim europskim vrijednostima. Nadalje, više od 80% voditelja programa, koji su bili u izravnom kontaktu s mladim volonterima, tvrdi da je uvjeren u doprinos EVS-a poštovanju volontera prema kulturnoj raznolikosti, razvoju solidarnosti, toleranciji i većem razumijevanju mladih širom Europske unije (Europa.eu, 2016)

5.3. *Europske snage solidarnosti (ESS)*

Noviji projekt europskog volontiranja, organiziran kao cjeloviti zasebni program, svoje začetke je imao još 2014. godine, a 14. rujna 2016. ga je predsjednik Europske komisije, Jean-Claude Juncker (Eur-lex.europa.eu, 2018b), predstavio kao inicijativu s ciljem povezivanja "entuzijastičnih i predanih mladih ljudi koji su spremni i voljni raditi na zajedničkom projektu solidarnosti" (Ec.europa.eu, 2016: 2). Predstavljanje ESS-a dogodilo se u 20. obljetničkoj godini programske aktivnosti EVS-a, koja je potom zamijenjena potonjim programom, s naglaskom na solidarno volontiranje. Prije toga, nalazile su se u više programa financiranja EU, a čak do 7 različitih europskih fondova u svojim prekograničnim i regionalnim programima nudilo je opciju sudjelovanja kao sudjelovanja u inicijativi europske solidarnosti. Konačno, od svršetka 2018. godine, to jest 10. mjeseca, koji je bio rok za prijavu projekata, Europska volonterska služba je zamijenjena ESS-om, a projekti EVS-a još postoje u onoj mjeri koliko ima nedovršenih projekata koji su prijavljeni prije roka pristupa 2018. (Ivana Pavelić, intervju, 2019.).

Uz sve druge dokumente koji su tematizirali ESS, od dogovora oko nastanka, a potom i pokretanja, najvažnija je Uredba o utvrđivanju pravnog okvira Europskih snaga solidarnosti, od 13. rujna 2018. Donesena je od strane Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije, a na prijedlog Komisije. Donošenje je bilo moguće tek nakon prosljeđivanja nacрта zakonodavnog akta nacionalnim parlamentima te uz mišljenje i savjetovanje s Europskim gospodarskim i socijalnim odborom te Odborom regija. Nakon njega, ESS prerasta od inicijative u cjelovit program.

U dokumentu nije navedena definicija solidarnosti, s obzirom da svaka država članica ima vlastitu definiciju tog koncepta. Svojevrсна zamjena je svugdje navedena definicija aktivnosti solidarnosti, a koje se provode ovim programom volontiranja. Govori se o "odgovoru na važne društvene izazove u korist zajednice ili društva u cjelini" (Eur-lex.europa.eu, 2018: 24). Opći cilj programa je promicanje solidarnosti kao vrijednosti, prije svega putem volontiranja, kao "sredstvu jačanja kohezije, solidarnosti, demokracije i građanstva u Europi" (Eur-lex.europa.eu, 2018: 30). Od posebnih ciljeva osobito relevantnim smatram cilj doprinosa europskoj suradnji relevantnoj za mlade te jačanju svijesti o njezinim pozitivnim učincima.

Europska dodana vrijednost prisutna je kod ESS-a zbog transnacionalnog karaktera programa, sposobnosti nadopune drugih programa na nacionalnoj i lokalnoj razini, uključivanja mladih različitog podrijetla, europskih ciljeva i tema te pridonosenju transparentnosti (Eur-lex.europa.eu, 2018b). Na hrvatskim mrežnim stranicama ESS-a, koje su pod okriljem AMPEU-a, ističu se vrijednosti davanja, zajedništva, društvenosti, suosjećanja, solidarnosti, podrške i pomoći. Program ciljeve nastoji ostvariti aktivnostima volontiranja, a u manjoj mjeri stažiranja i rada, projektima solidarnosti i aktivnostima umrežavanja (Eur-lex.europa.eu, 2018b). Na portalu ESS-a kao voljni za sudjelovanje mogu se registrirati mladi Europljani u dobi od 17 do 30 godina. Volonterske aktivnosti mogu početi izvršavati s napunjenih 18 godina. Volontiranje može biti kratkoročno, od 2 tjedna te dugoročno do 12 mjeseci. Postupak registracije zainteresiranih sudionika pokrenut je 7. prosinca 2016. godine, a nadopunjen je i osnažen stupanjem Uredbe na snagu.

Proces prijave za sudionike, volontere, a koji dolaze iz partnerskih zemalja Erasmus+ programa, u potpunosti je nov. Odvija se na način da se mladi volonteri prijave na mrežnu stranicu ESS-a sa svojim osobnim podacima, a potom potraže dostupna volonterska mjesta ili pričekaju da ih organizacije same kontaktiraju izravno. To je jedna od najznačajnijih novosti u odnosu na EVS, kao i mogućnost projekta solidarnog volontiranja u okviru matične države, a ne nužno izvan nje, u organizaciji skupine mladih. (Ec.europa.eu, 2016). Nadležna koordinirajuća agencija ostaje nacionalna agencija za Erasmus +. U hrvatskom slučaju to je Agencija za mobilnost i programe Europske unije. ESS predviđaju volontiranje u radu s mladima, kulturi, socijalnoj skrbi i zaštiti okoliša.

Temeljna načela programa one su odrednice koje prije sudjelovanja volonteri potpisuju kako bi potvrdili svoje razumijevanje ciljeva i onoga što se od njih očekuje da će izvršiti tijekom svojeg volontiranja.. Načela su utemeljena na Povelji i Uredbi o ESS-u. Ističe se da sudionici ESS-a vjeruju u solidarnost i jednakost svih ljudi, stoga će se tako i odnositi gdje god odu. Oni žele smisljeno pridonijeti društvu u kojem žive, ponovno vjerujući u solidarnost, poštuju okvir djelovanja koji dobiju od voditelja projekta, ali i imaju mogućnost odustajanja angažmana u Snagama (Int.uzuvhr.hr, 2019).

6. EUROPSKI IDENTITET, KLJUČNE ZNAČAJKE I ŠKOLE MIŠLJENJA

6.1. Koncept identiteta

Za početak stvaranja pojma identiteta, zaslužan je Deutsch (1967) koji je među prvima definirao pojam socijalnog identiteta kao takav, kao onog koji je "transakcionalistički" te koji stvara osjećaj zajedništva među populacijom, a pogotovo kada postoji politička infrastruktura koja to podržava. Ipak, temeljni predvodnik u disciplini bio je Allport (1954) sa svojim teorijom međugrupnog kontakta. Na sve spomenuto nastavlja Gaertner et al. (1996, 2000) koji prvo pokazuju da kooperacija smanjuje veličinu razlika u grupi, a istovremeno pojačava usvajanje zajedničkog identiteta. Ellemers (2004) također značajne uvide u mehanizme stvaranja kolektivnog identiteta, koji naglasak ponovno stavljaju na iznimnu moć kooperacije i zajedničkih aktivnosti usmjerenih na rješavanje problema. U akademskoj zajednici postoji svojevrsna suglasnost oko pretpostavki da zajedničke aktivnosti i interakcija stvaraju osjećaj pripadnosti i zajedništva, konačno, identiteta koji je uvijek preklapajući i višeobuhvatan, a što je pretpostavka i ovog rada.

6.2. Pregled začetaka vizije europskog identiteta

Konkretan sintetiziran osvrt na europski identitet kao predvodnici u disciplini daju Fligstein (2008), te Recchi (2014) koji se slaže s Deutschovim konceptom političke infrastrukture. Fligstein nezadovoljan postojećim teorijama razmatra tko su danas Europljani, izravno povezujući njihovo postojanje s konstrukcijom europskog društva kao i političke i ekonomske integracije. Jasno tvrdi da se podrška EU može odvojiti od identificiranja s njenim identitetom. Ellemers (2004) kao poveznicu između dviju varijabli koje su važne za ovaj rad, identiteta i mobilnosti u širem smislu, ističe važnost poticanja zajedničkih aktivnosti i timskog rada, koji potom utječu na pojedince da stječu ono što se naziva kolektivni identitet i mogu se sami smatrati dijelom zajednice.

Od empirijskih radova bliskih konceptu koji ovaj rad istražuje, ističem Cnaana (1996) koji se nastavlja na transakcionalističku viziju definiranja odnosa na kontinuumu volontiranja, od apsolutno svojevolsnog, do onog koji je uvjetovan programom neke organizacije. Istaknula bih još empirijsko istraživanje Mazzoni (2017) u kojem se radi o provjeri i potvdi teze da program mobilnosti utječe na stvaranje europskog identiteta kod mladih građana velikog broja država članica EU. Saurugger, Thatcher (2019) tvrde da se ne može ne primjetiti kako na razini Europske unije postoji niz elemenata koji stvaraju zajednički identitet: valuta, zajednički politički sustav, pravni sustav i sud, vanjske granice te monetarna politika.

Recchi (2012) ističe dva modela putem kojih može biti građen europski identitet. Prvi je kulturalni model, u kojem se naglašavaju tradicionalne europske vrijednosti koje se prakticiraju pristupom *top-down*. U tom pogledu dovoljno je da europski pravni sistem i politički sustav donošenja odluka funkcionira i identificiranje će se održavati. Drugi pogled je strukturalistički, to jest *bottom-up*. U ovome pristupu iznimno je važna interakcija, zajedničke aktivnosti s jasnim ciljem te mehanizmi zbližavanja. Sve nedavne aktivnosti, kao i pokretanje programa i fondova Europske unije, idu u prilog strukturalističkom modelu kao valjanijem putu rada na zamršenom polju europskog identiteta.

6.3. Dimenzije ekspresije europskog identiteta

Europska unija poduzima značajne napore kako bi na kvalitetan način istraživala europski identitet. Od 1995. počinju istraživanja ove teme, a 2012. je izdan *policy* osvrt sastavljen od niza radova stručnjaka na ovome području. Kao okosnica spomenutog, a od strane Europske komisije, navedene su odrednice ekspresije europskog identiteta, koje smatram relevantnima za moj rad. To su: višestrukost socijalnog i biografskog identiteta, međunarodni bliski, prijateljski odnosi, zajedničke aktivnosti, standardizacija i regulacija, kulturna produkcija, međunarodne razmjene iskustava, inkluzija, strukturne uvjete i mogućnosti te javnu sferu s regulativama koje vrijede na cijelom području (Ec.europa.eu, 2012). Izdvojila bih dimenzije socijalnog identiteta, međusobnih odnosa i zajedničke akcije – aktivnosti kao iznimno relevantne za europske programe volontiranja. Autori navode kako u današnjim okvirima, ljudi imaju velik broj identiteta s kojima se susreću na svakodnevnoj razini, što je često razlog zašto ih sami navode. Ipak, europski

identitet je specifičan. Stoga zaključuju da samo one osobe koje su putovali i živjele izvan matične države neko vrijeme, znaju samostalno identificirati svoj europski identitet, tj svoju pripadnost Europskoj uniji. Navodi se da zajednički rad na nekom projektu dovodi do početka zajedničkog simboliziranja i dijeljenja zajedničkog okvira osvrta ili čak mišljenja.

7. ISTRAŽIVANJE: ISKUSTVA EKSPERATA U PROVEDBI EUROPSKIH PROGRAMA VOLONTIRANJA I IDENTITETU MLADIH EUROPLJANA

Nakon pojašnjenja pojmova, koncepata, kao i procesa koji su bitni u politikama za mlade, a potom i programima volontiranja, dan je pregled literature i analiza dokumenata donesenih od strane Europske unije. U dijelu koji slijedi bit će provedeno sistematiziranje i analiza provedenih polustrukturiranih intervjua s ekspertima u području europskih politika za mlade u Hrvatskoj. Provedeno je 7 intervjua, koji će biti podijeljeni s obzirom na sektor iz kojeg intervjuirani stručnjaci dolaze. Prvu skupinu sačinjavaju predstavnici Agencije za mobilnost i programe Europske unije (u daljnjem tekstu: AMPEU), Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (u daljnjem tekstu: MDOMSP) te Stalnog predstavništva Ministarstva vanjskih i europskih poslova (MVEP) u Bruxellesu, u sektoru Mladi. Ove stručnjake prepoznajem kao institucionalno najangažiranije u organizaciji i koordinaciji europskim programima za volontiranje. Drugu skupinu čine predstavnici Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj i Vladinog Ureda za udruge, koji se nalaze na institucionalnoj strani u kojoj nisu direktno uključeni ni u organizaciju, koordinaciju ni provedbu spomenutih programa za mlade, ali se s njim susreću i ostvaruju suradnju s organizacijama koje sam svrstala u prvu skupinu. Konačno, u treću skupinu intervjuiranih uvrstila sam predstavnike volonterskih centara i Syncro Synergy Hrvatska, koji imaju ulogu provoditelja volonterskih aktivnosti, tj. koordinatora u praksi. Mogu ugostiti volontere, primiti ili biti organizacija koordinator.

Stručnjacima je bilo postavljeno ukupno 10 pitanja, podijeljenih u 7 tematskih cjelina. S obzirom na metodologiju polustrukturiranih intervjua, neke teme kod pojedinih sudionika intervjua su dodatno uključene, a neke su izostavljene, s obzirom da se radilo o specifičnim podacima kojima, ovisno o organizaciji u kojoj se nalaze ili radnom mjestu, nisu raspolagali. Podatci će biti predstavljeni po prethodno navedenim skupinama eksperata, predstavnika institucija i

organizacija. Tematske cjeline su bile sljedeće: uloga institucije/organizacije u provedbi europskih programa volontiranja, dizajn europskih programa volontiranja za mlade, ciljevi i doprinos programa te uklopljenost u Strategiju za mlade Europske unije, vidljivost programa volontiranja u Hrvatskoj, interes za programe, zahtjevnost prijave te konačno doprinos europskih programa volontiranja jačanju europskog identiteta. Naglasak je bio na aktualnom novom programu volontiranja, Europskim snagama solidarnosti, dok je Europska volonterska služba uglavnom spominjana kako bi se dovela u kontekst s novim programom i kako bi se istaknule ključne razlike među njima.

7.1. Uloga u provedbi programa volontiranja i suradnja s drugim tijelima

Predstavnica AMPEU-a Sanja Posavec istaknula je kako je Agencija provedbeno tijelo, to jest nacionalna agencija programa Europskih snaga solidarnosti u Hrvatskoj. Ta uloga podrazumijeva promociju programa u njihovoj nadležnosti, ugovaranje projektnih sredstava za provedbu projekata i praćenje i nadzor korisnika. Djelatnost Agencije prožeta je suradnjom s mnogim tijelima, a za područje volontiranja najvažnija je Europska komisija, MDOMSP te Ministarstvo unutarnjih poslova, pri ishodiavanju boravišnih dozvola i viza budućim volonterima. Predstavnica MDOMSP Tajana Krstonošić ulogu Ministarstva imenovala je nacionalnim tijelom, koja se dodjeljuje Uredbom o osnivanju programa, kako sadašnje Uredbe o ESS-u, tako i Uredbe o Erasmus+ programu, unutar kojeg se nalazio EVS. Države članice samostalno odlučuju koje će tijelo biti nacionalno, a to najčešće jest sektorski nadležno ministarstvo, u ovom slučaju MDOMSP, koje se jedino sustavno bavi volontiranjem. Ministarstvo ima nadležnost za praćenje upravljanja provedbe. Dovodeći u vezu AMPEU, agencija je ta koja provodi programe, a MDOMSP ono koje potom provodi nadzor nad tom provedbom. Radi se o stručnom i operativnom nadzoru, no ne i financijskom, koje je u izravnoj nadležnosti Europske komisije. Suradnja je prisutna također s brojnim tijelima, prije svega Komisijom, ali i nacionalnim tijelima i tijelima državne uprave. S AMPEU-om imaju čestu komunikaciju,

Resorni predstavnik MVEP u području mladih u Bruxellesu pri EU, a u mandatu Ministarstva vanjskih i europskih poslova tj. Stalnog predstavništva, Vladimir Šomen, redovito sudjeluje na sastancima Radne skupine za mlade, a koja je pripremo tijelo Vijeća EU nadležnog za mlade.

Ondje se redovito dogovaraju i pripremaju akti poput zaključaka, rezolucija, uredbi i direktiva, a potom se, nakon usuglašavanja u Radnoj skupini, raspravljaju i usvajaju na razini Vijeća ministara nadležnih za mlade. Na taj način donosila se Uredba o ESS, gdje je Stalno predstavništvo Hrvatske iznosilo svoje sugestije i komentare. Stalno predstavništvo u suradnji je, po pitanju ESS-a, s MDMOSP koje je ključni akter u državi i formiranju mišljenja, kao i s ostalim Ministarstvima, poput obrazovanja i rada, a ključna je ponovno AMPEU.

Akteri u drugoj skupini, Predstavništvo Europske komisije i Vladin Ured za udruge, za samu organizaciju ESS-a nisu ključni, ali je važna suradnja s njima i umreženo djelovanje. Tako predstavnica Predstavništva Europske komisije, Ksenija Škreblin tvrdi kako je ključna uloga Predstavništva informiranje građana o Europskoj uniji, pa tako i o svim njezinim projektima i programima. Slučaj europskog volontiranja za mlade je specifičan stoga što postoji funkcionalna Agencija, AMPEU, koja je u potpunosti preuzela ulogu provedbe programa i njegove promocije. Stoga Predstavništvo ima pomoćnu ulogu, a ESS promoviraju na društvenim mrežama, kao i svim događajima koje organiziraju i kojima nazoče. Ističu izrazito pozitivnu suradnju s AMPEU-om. Uloga Vladinog Ureda za udruge, u ime kojeg je u intervjuu sudjelovala Maja Tomičić, rad je na velikom broju projekata za razvoj civilnog društva, te time ne izravno povezanih s europskim programima volontiranja za mlade. Ipak, pri pokretanju ESS-a, koji je počeo kao inicijativa, da bi se kasnije pretvorio u program, Ured je informiran o istome od strane Komisije, a tada je ušao u financiranje kroz postojeće programe Unije. Jedan od njih je Europa za građane, koji se provodi od 2007. godine, a za koji je nadležan Ured od 2008. U tu svrhu i tada i danas, svi projekti koji se u Europi za građane prijave, a u kojima se koristi mehanizam razmjene mladih, dobiju dodatne bodove, a mladi sudionici se tretiraju kao volonteri iz Europskih snaga solidarnosti. U takvoj koordinaciji i suradnji, ključan je odnos s Europskom komisijom.

U trećoj skupini intervjuiranih stručnjaka nalaze se predstavnici volonterskih centara, točnije, predstavnica Volonterskog centra Osijek (u daljnjem tekstu: VCOS) te predstavnica Syncro Synergy Croatia. To su akteri koji su prisutni na terenu i koji imaju ulogu i primatelja volontera, preko organizatora volonterskih aktivnosti te organizacije koja aktere šalje vani na konkretan projekt. Predstavnica VCOS, Lejla Šehić Relić tvrdi da je njihova organizacija akreditirana za koordinaciju, primanje i slanje volontera unutar europskih volonterskih programa od travnja

2017. godine. Suradnja VCOS-a je iznimno dobra s AMPEU-om, kao i s ostalim volonterskim centrima, Uredom za udruge i nadležnim Ministarstvom. Predstavnica Syncro Synergy Croatia, Ivana Pavelić, ulogu svoje organizacije definira kao ulogu provoditelja, kao *receiving* organizacija, *hosting*, *sending* ili organizacija koordinator. Također mogu biti nositelji projekta. Suradnja je prije svega vidljiva kroz odnos s AMPEU, koja je ugovorno tijelo. U svojim projektima imaju slobodu suradnje s bilo kojom drugom organizacijom, kao i institucijom. Ističe se uloga MUP-a pri prijavi volontera i ishođivanju dozvola. Suradnja s MDOMSP je tek formalna, i to u prvom tromjesečju godine, kada izvještavaju o volonterskim satima u protekloj godini.

7.2. Participativnost i provedba programa kroz ostvarivanje ciljeva Strategije za mlade

Iz AMPEU-a navode kako je pri osmišljavanju, a potom i participativnosti, u ovom slučaju kod programa volontiranja, ključan ogranak Europske komisije zadužen za Obrazovanje i kulturu, koji s državama članicama, u ovom slučaju MDOMSP vrši široke konzultacije. Javno savjetovanje otvoreno je za čitavu javnost. U proces je nacionalna agencija, AMPEU, indirektno uključena od strane MDOMSP, s obzirom da ista provodi programe i najjasnije poznaje sve mane i prednosti procesa, pa su njihovi savjeti od velike koristi. U nekoliko krugova konzultacija dolazi do kreiranja nacrtu programa, a svaka država članica ima pravo ugraditi svoje prijedloge u nacrt. U konačnici se usvajaju oni prijedlozi koji odražavaju mišljenje većine i Europskog parlamenta, koji može prijedloge djelomično ili potpuno usvojiti, kao i ne dati svoje odobrenje, pa se objašnjeni proces ponavlja. Predstavnica AMPEU-a proces vidi djelomično participativnim, s obzirom da i uz sve krugove konzultacija i davanja mišljenja, prijedlozi mogu biti usvojeni samo u prethodno objašnjenom slučaju. Agencija stoga nastoji što više posredovati između mladih i javnosti kao i ministarstva, kako bi hrvatski nacionalni prijedlozi što više odražavali njihovo mišljenje. Predstavnica MDOMSP ulogu uključenosti Ministarstva u donošenje Uredbe o ESS-u vidi potpunom, još većom od one za vrijeme donošenja Uredbe o Erasmusu +. Razlog je članstvo u EU i uključenost u sve procese, kao i sudjelovanje na sastancima i davanja mišljenja na nacionalnoj razini. Proces vidi u potpunosti participativnim, s obzirom da je Komisija napravila nekoliko konzultacijskih procesa s mladima, a Ministarstvo je pozive dijelilo i promoviralo među mladima u Hrvatskoj. Ministarstvo ima i druge načine kako

uključiti mlade, a to je svakako Strukturirani dijalog, nedavno preimenovan u EU dijalog s mladima. Predstavnik Stalnog predstavništva RH u Bruxellesu također ističe i važnost Europskog foruma mladih kao dokaza velike participativnosti u procesu donošenja uredbi.

Predstavnica VCOS ističe uključenost kod kreiranja Uredbe i programa ESS-a, kroz Europski volonterski centar, koji je bio aktivan dionik tog procesa, ali i izravno sudjelovanje na sastancima u Bruxellesu. Proces ne vidi u potpunosti participativnim, s obzirom da je imao limitirani obuhvat, prije svega jer je po ovom mišljenju izostala perspektiva lokalnih organizacija civilnog društva.

Kao glavni cilj europskih programa volontiranja, predstavnica AMPEU-a vidi osnaživanje mladih te razvoj dodatnih vještina i kompetencija mladih osoba, što se poglavito očitovalo u EVS-u, te razvoja zajednice, što je naglasak ESS-a. Moguće je govoriti, u tom kontekstu, i o razvoju mlade osobe koja će osvijestiti i širiti temeljne vrijednosti Europske unije, što je realna konzumacija temeljnih ljudskih prava, te fizičko djelovanje koje će pridonijeti sredini u kojoj se volonteri nalaze. Predstavnica MDOMSP glavni cilj vidi u neformalnom učenju kroz provedbu aktivnosti, a kroz ESS i dobrobit zajednice. Jedan od konkretnijih ciljeva ESS-a je i preventivno djelovanje. Predstavnik u Stalnom predstavništvu glavni cilj ESS-a vidi u sudjelovanju mladih i organizacija u provođenju lako dostupnih i kvalitetnih aktivnosti solidarnosti, čime bi se ujedno ojačale kohezija, solidarnost i demokracija u Europi i izvan nje. Radi se na promicanju socijalne uključenosti, kao i pomoći pri povećanju zapošljivosti mladih osoba. U tome je vidljiva velika povezanost sa Strategijom za mlade, u kojoj se nalaze svi ciljevi koji se volonterskim programima provode i razrađuju. Također, ESS i Erasmus+ su ključni programi kojima se provodi u djelo načelo jačanja participacije mladih osoba iz Strategije za mlade.

Predstavnica Vladinog Ureda za udruge glavni cilj ESS-a, ali i svih programa Unije, vidi u osvještavanju problema, pa i mijenjanju razmišljanja i ponašanja onih koji su u programe uključeni. Aktivnim sudjelovanjem se dobiva prilika za osvještavanje stavova možebitnih predrasuda i razvijanje tolerancije, transparentnosti i rasprave. ESS je alat za djelovanje u kriznim situacijama koje se mogu dogoditi na europskom području.

Predstavnica VCOS-a ESS vidi kao veliki poticaj mladima za volontiranje izvan granica matične države, uz mogućnost razvijanja vlastitih kompetencija. Kao glavnim ciljem ESS-a smatra povećanje kvalitete volonterskih programa i stavljanje fokusa na društveni razvoj, na zajednicu, kroz promicanje solidarnosti i drugih temeljnih vrijednosti EU. Ipak, kao problematičnu okolnost vidi jednak postupak implementacije programa kao i za prethodni EVS u državama članicama, što možebitno neće donijeti promjene koje su očekivane. Predstavnica Syncro Synergy Croatia kao primarnu ulogu vidi solidarnost i viziju solidarne Europe, kao i konačnu evaluaciju kroz koju se provjerava je li se mlada osoba osjeća više Europljaninom nakon svojeg volonterskog iskustva. Prioritete programe vidi jako prožetima aktualnim načelima Strategije za mlade, poput osnaživanja poduzetničkog duha i zapošljivosti, pa po tim kategorijama kao organizacija dobiju teme po kojima organiziraju projekte u Europskim snagama solidarnosti.

7.3. Vidljivost i interes za programe volontiranja te zahtjevnost koordinacije

Što se vidljivosti aktualnog programa volontiranja tiče, predstavnica AMPEU-a ističe kako je zadatak Agencije kontinuirana promidžba istih i to već 11 godina njihovog postojanja, a u 2018. godini su samostalno ili u suradnji s drugim tijelima organizirali 341 događanje, a zabilježeno je da su 23 000 osobe dobile potrebne informacije. Procjenjuje da je informiranost javnosti o Europskim snagama solidarnosti zasada prilično slaba, s obzirom da je program nov, ali razina informiranosti o programu Erasmus+ je zadovoljavajuća. Predstavnica MDOMSP mišljenja je da su programi vidljivi. Ministarstvo, kao nacionalno tijelo, nema ulogu promidžbe i osnaživanja programa, ali na svojim mrežnim stranicama imaju rubrike sa svim bitnim informacijama, kao što na svojim događanjima redovito promoviraju europske programe za mlade. Predstavnik Stalnog predstavništva u Bruxellesu identificira AMPEU kao ključnog aktera u promoviranju programa, a indirektnu promociju vrši u svojoj ulozi, raspravljajući na relevantnim sastancima i šireći informacije o njima.

Predstavnica Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj također ulogu promocije programa za mlade, poglavito europskih programa volontiranja, vidi u provedbenom tijelu, AMPEU. Ipak, kao Predstavništvo na promociji ESS-a radili su od listopada 2017.godine te u odjelu društvenih mreža radili na snimanju i objavljivanju nekoliko promotivnih videa. U svojim objavama, koje

su otvorene široj javnosti i tiču se većeg broja programa i kampanja, nastoje uklopiti informacije o ESS-u, kao i promovirati ih na različitim događanjima.

Predstavnica VCOS-a ulogu Centra u promoviranju programa volontiranja vidi velikom, poglavito u promociji Europskih snaga solidarnosti. U takvom djelovanju vide potencijal za promocijom europskih vrijednosti, što je njihov cilj. U ulozi su ambasadora ESS-a, koju su dobili od nadležne agencije, AMPEU.

Pri tematiziranju interesa za europske programe volontiranja, kao i njihovom usporedbom s interesom za programe mobilnosti u svrhu obrazovanja, predstavnica AMPEU-a ističe kako podatci ne mogu biti izravno usporedivi. Kod obrazovanja se radi o razvijenoj i uređenoj infrastrukturi, a volonterska mobilnost je heterogena i u velikoj mjeri samoorganizirana. U tom smislu identificira i nedostatak volonterskih mjesta. Profil mladih osoba koje se prijavljuju na volonterske programe je najčešće onaj osoba nakon završenog studija, u dobi od 26 do 30 godina. Nešto manje od 70 % su žene. Što se tiče strukture organizacija koje primaju volontere, to su u najvećoj mjeri organizacije civilnog društva. Velik je udio volonterskih centara, udruga u području zaštite okoliša i socijalne skrbi. Predstavnica MDOMSP ističe veliku apsorpciju sredstava namijenjenih programima volontiranja, koji, po nekoliko posljednjih izvještaja uvijek budu 100 % iskorišteni, što govori u prilog interesu za volontiranjem.

Predstavnica Syncro Synergy Croatia, s obzirom na mlade koje ugošćuje njihova organizacija, kao i one koje šalje u inozemstvo, profil mladih volontera identificira u generacijama 1993.-1997. godište, te onima koji se nalaze između dvije razine studija ili su završili visokoškolsko obrazovanje. Program organizatore volontiranja traži ravnomjernost u broju muških i ženskih volontera, pa trenutno u Syncro-u postoji 2/3 ženski i 1/3 muških volontera. Može se izdvojiti skupina volontera, onih koji se za takvu akciju odlučuju radi promjene u životu i upoznavanja s nečim novim, dok postoji dio onih koji istog vide kao profesionalni razvoj. U sklopu ESS-a cilja se na još jednu skupinu, one mlade volontere koji žele razvijati solidarnost u zajednici. Predstavnica VCOS-a kao nedostatak ističe nedovoljnu promociju volonterstva i aktivnog građanstva u našem obrazovnom sistemu i u politikama za mlade. Stoga ESS vidi kao program

koji mlade, koji posjeduju interes i želje za brzim promjenama, može osposobiti za realno djelovanje u svojim zajednicama.

7.4. Zahtjevnost koordinacije programima volontiranja za mlade i najveći izazovi

Predstavnica AMPEU-a ističe kako se prijava volonterskog projekta odvija na dvije razine. Prva je prijava volontera, koji svoj interes za volontiranjem pokazuju prijavom na portal Europskih snaga solidarnosti, što je već istaknuta novost u odnosu na prethodni EVS. Potom čekaju da organizacija organizator volontiranja kontaktira, pri čemu odlučuju žele li volontirati kratkoročno ili dugoročno. Drugu razinu prijave čini prijava za financijska sredstva koju akreditirane organizacije vrše prema nacionalnim agencijama ili izvršnoj agenciji u Bruxellesu. Da bi organizacija bila to u mogućnosti napraviti, treba joj biti dodijeljena Oznaka kvalitete, čime se potvrđuju kapaciteti organizacije za provedbu volonterskih projekata. Nakon toga organizacija može raspisati projekt i dogovoriti dolazak volontera. Projekt za dodjelu financijskih sredstava dodjeljuje se nacionalnoj agenciji, u ovom slučaju AMPEU, koja u vremenskom periodu od 3 do 4 mjeseca vrši pregled prijave i donosi odluku o financiranju projektnih aktivnosti. Postupak prijave prvog projekta procjenjuje osrednje teškim, jer zahtjeva veću pažljivost i razinu koordinacije, no potom postupak postaje poznat i nije pretjerano zahtjevan uključenim stranama.

Kao izazove moguće je adresirati već spomenuti manji broj dostupnih volonterskih mjesta, uzimajući u obzir podatak da na razini EU otprilike 6000 organizacija posjeduje akreditaciju za jednu ili više volonterskih mjesta, a broj mladih prijavljenih na Portalu Europskih snaga solidarnosti je 100 000, od čega je 1173 hrvatska volontera. Nadalje, to je i mala financijska korist organizacijama koje provode volonterske aktivnosti, pa mal broj njih osjeća motivaciju za radom s međunarodnim volonterima, kad su im oni lokalni lakše dostupni.

Iz razgovora s predstavnicom Synergy Syncro Croatia, organizacije koja ima iskustva s prijavom programa, može se doznati kako je najizazovniji dio posla prijava projekta i objašnjavanje potrebe projekta, menadžmenta aktivnosti, partnera, profila volontera i mnogih drugih potrebnih stavki. Ako je projekt kvalitetno sastavljen, konačno izvještavanje o njemu nije problematično,

jer je uglavnom narativno. Financijsko izvještavanje za volonterske programe također je pojednostavljeno u odnosu primjerice na Europski socijalni fond. Koordinaciju smatra boljom i pristupačnijom od početka prijave projekata putem ESS-a, jer se zajednica angažirala, što volontiranju ponovno daje istinski žar.

7.5. Europski programi volontiranja kao instrument koji vodi jačanju europskog identiteta

Konačno, eksperti su dali svoje mišljenje o doprinosu europskih programa volontiranja na europski identitet. Predstavnica AMPEU je istaknula kako konkretno volontiranje kroz Europske snage solidarnosti, ali i stažiranje i zaposlenje koje je u manjoj mjeri također dio ovog programa te lokalne inicijative mladih u velikoj mjeri jačaju europski identitet. Razlog tome je i veličina programa koji velika sredstva i ljudske napore ulaže u umrežavanje mladih i širenje europskih vrijednosti. Također, sve veći broj mladih registriranih na portalu, po riječima sugovornice, potvrđuje ovaj zaključak. Europski identitet kroz vrijednosti Europske unije snažno zagovara uključivanje svih mladih osoba i njegovanje temeljnih ljudskih prava, kao i razvoj sustava obrazovanja. Prostor za napredak je uklapanje europskih inicijativa u lokalne procese u kojima će se mladima omogućiti paralelan razvoj europskih, kao i nacionalnih i lokalnih identiteta. Predstavnica MDOMSP ističe da je ključno da svi europski programi imaju dodanu europsku vrijednost koja se zahtjeva već prilikom pisanja projekata i prijave. Mišljenja je da je europski identitet bio jedan smisao kreiranja takve vrste europskih programa volontiranja. U prilog tome govori i činjenica da svi programi EU u svojim provedbenim programima imaju učenje o EU općenito, kao i o aktivnom građanstvu, što su sve vrlo bitne odrednice koje u konačnici idu u prilog europskom identitetu. Predstavnik u Stalnom predstavništvu naglašava da se upravo kroz programe volontiranja nastoji ojačati mlade kako bi učinkovitije djelovali kao aktivni građani EU i širili duh solidarnosti i pozitivnih promjena. Navedeni ciljevi su u skladu s EU vrijednostima i europskim identitetom, a mlade osobe vidi kao najbolje posrednike putem koji se te vrijednosti mogu proširiti dalje na ostale građane. Identitet i volontiranje vidi kao usko povezane i međusobno nadopunjavajuće.

Predstavnica Vladinog Ureda za udruge prije svega program Europa za građane, a potom i ESS smatra rezultatom dugogodišnjih nastojanja Komisije za jačanjem europskog identiteta. Identitet,

solidarnost i osnovna ljudska prava neodvojivo su povezana, pogotovo na razini Europske unije. Predstavnicu Predstavništva Komisije u Hrvatskoj također odnos vidi u istom smjeru i ističe važnost mobilnosti mladih kojima se šire njihovi vidici i uči mnogo neformalnih vještina.

Predstavnicu Syncro Synergy Croatia pitanje europskog identiteta smatra u velikoj mjeri osobnim pitanjem, koje, kada postavi volonterima, često nailazi na nerazumijevanje. Ipak, u potpunosti je uvjeren da se europskim programima volontiranja povećava svijest o tome tko smo i što smo te tko je oko nas. Predstavnicu VCOS ističe da je ESS kao vrijednosni narativ dobro zamišljen i da je donesen u pravo vrijeme. Ističe da su neka volonterska istraživanja na međunarodnoj razini potvrdila poveznicu vrijednosti volontiranja i vrijednosti programa ESS.

8. ODREDNICE EUROPSKIH PROGRAMA VOLONTIRANJA KOJE PRIDONOSE IZGRADNJI EUROPSKOG IDENTITETA I SOLIDARNOSTI

Politike za mlade, europski programi volontiranja, europski identitet i solidarnost, pojmovi su koji se ni na koji način ne mogu u potpunosti odvojiti jedni od drugih. Samim time što su društveno i kontekstualno uvjetovani, ovise o mnogo faktora. To je bio jedan od razloga zašto sam u ovom radu željela uz ostale materijale, objasniti donošenje politika za mlade na općenitoj, a potom razini Strategija za mlade i Uredbi. Način na koji se određenom fenomenu odlučuje i procedure koje se pri tome trebaju obaviti, uvelike govore o njegovom značenju i stvaraju dojam na građane. Europski programi za mlade snažno su utemeljeni u Strategiji za mlade, a Strategija se ponovno obvezuje u djelo provoditi europska načela. Glavne odrednice europskih programa za mlade, nakon njihove detaljne analize i razgovora s ekspertima vidim u aktivnom europskom građanstvu, promoviranju osjećaja pripadnosti Europi i poticanju društvene integracije, osnaživanju socijalnog kapitala te solidarnom ulaganju vlastitog vremena za zajednicu, reagiranju na izazove u njoj. Važna je vjera u solidarnost i jednakost svih ljudi, koja se prepoznaje kao temelj programa i pristanka volontera na sudjelovanje u njima. Glavne odrednice europskog identiteta su osjećaj pripadnosti zajednici, međunarodni bliski, prijateljski odnosi, zajedničke aktivnosti, standardizacija i regulacija politika za mlade na europskoj razini.

Pojmovi koji se ističu u odrednicama se višestruko preklapaju i upućuju jedni na druge. Primjerice, solidarnost prema zajednici nije moguća ukoliko ju mladi volonter, koji svoje slobodno vrijeme daje u potpunosti besplatno za njenu korist, ne vidi svojom. Ukoliko volonter zajednicu vidi svojom, a volontira izvan matične države, neosporno je da je njegov europski identitet razvijen. Također, sudionici europskih programa volontiranja su se izjasnili kao spremniji za timski rad a upravo je to jedna od ključnih odrednica europskog identiteta: bliski i prijateljski odnosi s onima s kojima se surađuje (mladim Europljanima) kako bi zajednički djelovali u korist zajednice, koju osjećaju svojom. Ovakav zaključak potkrepljujem i razgovorom s ekspertima, koji su sasvim uvjereni da svaka politika za mlade na europskoj razini vodi prema stvaranju kolektivnog osjećaja pripadnosti mladih na europskoj razini. Europske snage solidarnosti eksperimentalni su primjer koji, tvrdim, pretpostavlja, zasigurno temeljem rezultata EVS-a da je europski identitet dovoljno razvijen među mladim europskim volonterima, kako bi mogli ići korak dalje i biti solidarni u zajednici koju pogode izazovi.

Odrednicu koja snažno povezuje izgradnju europskog identiteta i europsku solidarnost vidim u značajki standardizacije i regulacije na europskoj razini, također. Niti jedna od ovih aktivnosti ne bi bila moguća bez legislativnog inputa od strane Europske unije, koja regulira, ali i provedbenih i nacionalnih tijela u državama članicama, koje politike implementirajući, promoviraju i pozivaju mlade na akciju. Stoga su mi od iznimne važnosti bila saznanja eksperata u tom području, a koja nisu dostupna u publikacijama, knjigama ili člancima. Naposljetku sam mišljenja kako konstrukcija europskog identiteta nije moguća samo po modelu *top-down*, kulturalnom ili strukturalističkom – *bottom-up*, već u njihovoj sinergiji i zajedničkom djelovanju.

9. ZAKLJUČAK

Još od Maastrichtskog ugovora, jačanje europskog identiteta se može prepoznati kao zajednički nazivnik brojnih inicijativa EU kojima se nastoji sustavno poticati razvoj mobilnosti mladih i aktivnog europskog građanstva. Iako je akademska literatura o odrednicama europskog identiteta i europskim programima mobilnosti i volontiranja za mlade još uvijek oskudna, moguće je kroz dostupne službene dokumente i istraživanja srodnih tema te studija o povezujućim aktivnostima razviti razumijevanje strateškog pristupa EU ovim važnim temama.

Dok EU mobilnost promovira osjećaje pripadnosti Europi i potiče integraciju, volontiranje osnažuje ljudski i socijalni kapital kroz ulaganje vlastitog vremena besplatno zajednici. Rezultati programske aktivnosti volontiranja, Europske volonterske službe, koja je proslavivši 20. obljetnicu zamijenjena europskim programom volontiranja, Europskim snagama solidarnosti, višestruko su pozitivni. S obzirom da se više od 85% mladih volontera izrazilo svjesnima o europskim vrijednostima i sposobnima prepoznati potrebe ljudi u zajednici, neosporno je tvrditi da je volontiranje izvrstan mehanizam za povezivanje mladih međusobno, kao i stavljanje na raspolaganje zajednici. Ta zajednica prerasla je granice njihovog naselja, grada i države i postala zajednica Europljana, pod zajedničkom ingerencijom tijela Europske unije, koja programe kontroliraju i provode. Suradnja i prijateljski odnos vidljiv je i u suradnji predstavništava europskih tijela i specijaliziranih agencija s nacionalnim volonterskim centrima u Hrvatskoj. Oni daju svoj doprinos snazi volonterskih programa, sa zajedničkim zaključkom da su europski programi volontiranja jedna od najsvjetlijih točaka europskih politika i da mladi na njih snažno reagiraju.

Rezultati intervjua s ekspertima pokazali su da je prevladavajuća percepcija aktera uključenih u provedbu europskih programa volontiranja za mlade na tragu inicijalne pretpostavke ovog rada da sudjelovanje u tim programima potiče pozitivan stav o Europskoj uniji, učvršćuje europski identitet te jača europsku, transnacionalnu solidarnost. Osjećaj pripadnosti zajednici, međunarodni bliski, prijateljski odnosi, zajedničke aktivnosti, solidarno ulaganje vlastitog vremena za boljitak zajednice, samo su neke od odrednica koje povezuju europske volonterske programe i europski identitet. Iako sam rad nije nastojao utvrditi uzročno-posljedične veze

između europskih programa volontiranja i europskog identiteta, provedeno istraživanje je pokazalo brojne sličnosti koncepata koji se u njima javljaju te komplementarnost mehanizama kojima se uspostavljaju.

Zaključno se može istaknuti da nije dovoljno imati 100 000 mladih Europljana koji su odrednice europskih programa za mlade i europskog identiteta praktično povezali i primjenili u vlastitim životima. Potrebno je da oni svoje iskustvo šire dalje, potiču svoje vršnjake da se uključe u slične aktivnosti. Informiranje mladih o mogućnostima koje nude europski programi volontiranja, a u razdoblju kada su obasuti različitim informacijama sa svih strana i u procesu završetka svojeg formalnog obrazovanja, izazovno je, ali vrijedno truda te može imati dugoročno pozitivne učinke na budućnost EU. Upravo oni mladi koji su već informirani i iskustveno upoznati s istim, mogu najbolje doprijeti do preostalih vršnjaka. Nadam se da će ovaj rad također doprinijeti tomu, sa željom da se ovom temom nastavim baviti u svojem profesionalnom životu, te ovaj rad nadopunim daljnim istraživanjima te *policy* preporukama ove, meni izrazito zanimljive tematike.

LITERATURA

Popis dokumenata:

Allport, G.W. (1954) *The nature of prejudice*. New York, NY: Addison-Wesley.

Begović, Hrvojka (2001) *O volontiranju i volonterima/kama*. Volonterski centar Zagreb, Zagreb.

Bergmann, L (2015) *The Erasmus program and European Identity. Does Studying abroad foster a feeling of European identity?* University Twente; University Munster.

Bochner, S (1982) *Cultures in Contact. Studies in Cross-Cultural Interaction*. Pergamon Press, Oxford.

Borras, Susana; Jacobsson, Kerstin (2004) The Open Method of Co-Ordination and New Governance Patterns in the EU. *Journal of European Public Policy* 2004 (5).

Bužinkić, E; Buković, N (2009) *Politika za mlade - hrvatska i europska praksa*. Mreža mladih Hrvatske, 2009.

Cairns, D (2010) *Youth on the move. European Youth and geographical mobility*. Wiesbaden: Springer.

Cnaan, R. A., Handy, F. and Wadsworth, M. (1996) 'Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations'. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 25 (3). 364–383

Deutsch, K; Burrell, S; Kann, R & Lee, M. (1967) *Political community and the North Atlantic area*. New York, NY: Greenwood Press.

Dye, Thomas (1972) *Understanding public policy*. Pearson, United Kingdom.

Fligstein, N (2008) *Euroclash: The EU, European Identity and the future of Europe*. Oxford, Oxford University Press.

Gaertner, S.L; Dovidio, J.F. (2000) *Reducing intergroup bias: The common ingroup identity model*. Philadelphia, PA: Psychology Press.

Haar, B.; Copeland, P. (2015). *EU Youth Policy: A Waterfall of Softness*. Netherlands, Great Britain.

Hauvette, M.; Temporary Youth Migration and European Identity, u: Cairns, E (ed.) (2010) *Youth on the Move. European Youth and Geographical Mobility*. Wiesbaden: Springer.

Huberman, Michael (1990) Linkage Between Research and Practitioners: A Qualitative Study. *American Educational Research Journal* 27 (2): 363-391.

Ellemers, N; Gilder, D; Haslam, A (2004) Motivating individuals and groups at work: a social identity perspective on leadership and group performance. *Academy of Management Review*. 29 (3). 459-478.

Maiworm, F; Over, A (2014) *Student mobility and European identity*. Bonn, DAAD.

Mazzoni, D; Albanesi,C; Ferreira, P; Opermann, S; Pavlopoulos, V; Cicognani, E (2017) Cross border mobility, European identity and participation among European adolescents and young adults. *European Journal of Developmental Psychology*. 15 (3). 324-339.

Rahja, Nina; Sell, Ana (2006) Evaluation study of Open Method of Coordination in the youth field. *The Finnish Youth Research Society*.

Recchi, E (2014) Pathways to European Identity formation: A tale of two models Innovation: *The European Journal of Social Science Research*, 27. 119-130.

Roeder, A. (2011) Does Mobility Matter for Attitudes to Europe? A Multi-level Analysis of Immigrants' Attitudes to European Unification. *Political studies* (59). 458-471.

Saurugger, Sabine; Thatcher, Mark (2019) Constructing the EU's political identity in policy making. *Comparative European Politics*, Springer Nature Limited.

Siklodi, N. (2015) *Active citizenship through mobility? Young and educated citizens' perceptions of identity, rights and participation in the European Union*. University of London, Royal Holloway.

Tran, L.T. (2016) Mobility as "becoming": A Bourdieuan analysis of the factors shaping international student mobility. *British Journal of Sociology and Education*, 37: 1268-1289.

Popis internetskih stranica:

Data.consilium.europa.eu (2018) Resolution on the European Union Youth Strategy 2019-2027 Adoption <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14080-2018-INIT/en/pdf> (pristupljeno: 15.6.2019.).

Ec.europa.eu (2009) Study on volunteering in the European union. Final report. http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf (pristupljeno: 12.6.2019.)

Ec.europa.eu (2011) Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions. http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1311_en.pdf (pristupljeno: 1.7.2019.).

Ec.europa.eu (2012) The development of european identity/identities: unfinished business. https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/development-of-european-identity-identities_en.pdf (pristupljeno: 10.7.2019.)

Ec.europa.eu (2016) Ususret Europskim snagama solidarnosti. <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/HR/COM-2016-942-F1-HR-MAIN-PART-1.PDF> (pristupljeno: 9.5.2019.)

Ec.europa.eu (2019a) EU Youth Strategy. Overview. https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy_en (pristupljeno: 9.6.2019.)

Ec.europa.eu (2019b) Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions. https://ec.europa.eu/youth/sites/youth/files/youth_com_269_1_en_act_part1_v9.pdf (pristupljeno: 11.6.2019.)

Ec.europa.eu (2019c) Erasmus + statistički podatci. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/key-figures_hr (pristupljeno: 15.6.2019.)

Ec. europa. eu (2019d) Europske snage solidarnosti programski vodič za 2019. godinu. <https://ec.europa.eu/youth/sites/youth/files/library/documents/2018-european-solidarity-corps-guide.pdf> (pristupljeno: 14.1.2020.)

Eur-lex.europa.eu (1992) Treaty of European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11992M/TXT> (pristupljeno: 10.6.2019.)

Eur-lex.europa.eu (2006) Decision No 1719/2006/EC of the European Parliament and of the Council establishing the "Youth in Action" programme for the period 2007 to 2013. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006D1719> (pristupljeno: 8.6.2019.)

Eur-lex.europa.eu (2018a) Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field: The European Union Youth Strategy 2019-2027.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42018Y1218%2801%29>
(pristupljeno: 13.6.2019.)

Eur-lex.europa.eu (2018b) Uredba (EU) Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju pravnog okvira Europskih snaga solidarnosti.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1475&from=EN>
(pristupljeno: 13.7.2019.)

Europa.eu (2009) EU Youth policies: Press Release Database. [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-09-204_en.htm?locale=en](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-204_en.htm?locale=en) (pristupljeno: 11.6.2019.)

Europa.eu (2016) European voluntary service, 20 years. https://europa.eu/youth/sites/default/files/evs_factsheet_and_impacts_apr_2016.pdf
(pristupljeno: 15.6.2019.)

Europa.eu (2019) Europski portal za mlade: Misija i načela Europskih snaga solidarnosti. https://europa.eu/youth/solidarity/benefits_hr (pristupljeno: 15.6.2019.)

Europskesnagesolidarnosti.hr (2019) <http://europskesnagesolidarnosti.hr/> (pristupljeno: 10.7.2019.).

Int.uzuvhr.hr (2019) Ured za udruge – Vlada Republike Hrvatske. Studija o volontiranju u Europskoj uniji int.uzuvrh.hr/userfiles/file/sazetak_studije_o_volontiranju_u_europskoj_uniji.doc
(pristupljeno: 9.6.2019.).

Min-kulture.hr (2019) Ministarstvo kulture Republike Hrvatske <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=18799> (pristupljeno: 9.6.2019.)

Mobilnost.hr (2015) Agencija za mobilnost i programe EU i njena uloga u internacionalizaciji područja mladih. http://www.mobilnost.hr/cms_files/2015/12/1450346610_ampeu-uloga-internationalizacija-podrucja-mladih.pdf (pristupljeno: 14.6.2019.).

Mobilnost.hr (2016) Izdvojeno: Europske snage solidarnosti. http://mobilnost.hr/cms_files/2017/02/1486474277_factsheets-hr.pdf (pristupljeno: 9.5.2019.)

Publications.europa.eu (2010) Europska suradnja u području mladih (2010.-2018.). Pregled. http://publications.europa.eu/resource/cellar/366b82bb-afaa-4625-83fe-0a6249811ad9.0016.02/DOC_2 (pristupljeno; 10.6.2019.)

Publications.europa.eu (2017) Study on the Impact of Transnational Volunteering through the European Voluntary Service. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/01a810b3-3712-11e7-a08e-01aa75ed71a1> (pristupljeno: 10.5.2019.)

Zakon.hr (2013) Zakon o volonterstvu. <https://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu> (pristupljeno: 16.5.2019.)

Popis intervjuiranih osoba:

Tajana Krstonošić, predstavnica Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (intervju održan: 21.6.2019.)

Ivana Pavelić, predstavnica organizacije Syncro Synergy Croatia (intervju održan: 19.6.2019.)

Sanja Posavec, predstavnica Aгенije za mobilnost i programe Europske unije (intervju održan: 5.7.2019.)

Lejla Šehić Relić, predstavnica Volonterskog centra Osijek (intervju održan: 26.6.2019.)

Ksenija Škreblić, predstavnica Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj (intervju održan: 26.6.2019.)

Vladimir Šomen, predstavnik Stalnog predstavništva Ministarstva vanjskih i europskih poslova u Bruxellesu (Mladi) (intervju održan: 1.7.2019.)

Maja Tomičić, predstavnica Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske (intervju održan: 18.6.2019.)

SAŽETAK

Ovaj rad nastoji istražiti koje su odrednice europskih programa volontiranja za mlade koje pridonose izgradnji europskog identiteta i europske solidarnosti. Europski programi volontiranja mehanizam su povezivanja i osnaživanja mladih europskih volontera. Kroz aktualni program Europske snage solidarnosti mladi neosporno rade na svojim vještinama. Ipak, naglasak je na preventivnom ili kurativnom, a uvijek solidarnom djelovanju. Volontiranje je usmjereno na krizu zajednice i tako dotiče mnogobrojne dimenzije ekspresije europskog identiteta. Proces provedbe volonterskih programa za mlade prolazi višestruku koordinaciju između europske i nacionalne razine. Uredba Europske unije temelj je za provedbu programa, koji uvelike djeluje po načelima europske Strategije za mlade, čime se pokazuje da legislativna i provedbena strana europskih programa volontiranja zajednički djeluje na koncepciju europskog identiteta. Istraživanje provedeno za potrebe ovog rada ukazuje na brojne sličnosti i komplementarnost koncepata koji čine odrednice europskih programa volontiranja i europskog identiteta, poput osjećaj pripadnosti zajednici, međunarodnih bliskih, prijateljskih odnosa, zajedničkih aktivnosti, kao i standardizacije te regulacije politika za mlade na europskoj razini. Dijeljenje iskustava mladih Europljana koji su odrednice europskih programa volontiranja za mlade i europskog identiteta praktično povezali i primjenili u vlastitim životima može imati dugoročno pozitivne učinke na budućnost EU.

Ključne riječi: europski programi volontiranja, europski identitet, europske snage solidarnosti, solidarnost, volontiranje.